

HÓNAPRÓL HÓNAPRA

MAURIAE IDŐSZERŰSÉGE

Életrajzírói és méltatói kivétel nélkül kiemelik, mekkora hatást tett szigorúan zárt világára a szülői ház puritán, szeretet nélküli vallásossága, s az a légkör, mely Bordeaux-t és környékét jellemezte. Egy magyar író, Szabó Zoltán útirajzából is feltárul ez a különös, zárt világ, amely ugyanakkor mintha „zárt bőrre” lett volna, ahol a pénz és a hagyomány keveredett; egymás után érkeztek terhükkel az áruval megrakott hajók, amelyek mégsem a bőséget ígérték, hanem a haldoklás érzetét keltették. Szabó Zoltán így írt *Összeomlás* című naplójában (1940):

„Délután kint jártam a Garonne-nál a parton. Bordeaux idegen város, talán azért, mert kikötő az óceán felé. Párizs ismerősebb volt, Rouen ismerősebb, Lisieux ismerősebb. A középkor, a szárazföldi középkor ismerősebb volt, mint a tengerre szálló kapitalizmus, a kikötőváros roppant bőrzéje itt. Valami elmúlik itt Bordeaux-ban, valami elmúlik, ami szép volt... Sok szépet adott Európának a kor, mely itt haldoklik az óceán partján, sok nagyot, és még több olyat, ami szebbé és emberibbé tette az életet. Nem mindenki számára adta, ezen kellett megbuknia. Végig úgy gondoltam — és hányan gondolták ezt? —, hogy Bordeaux, ahová jövünk, végvár lesz, ahol az utolsó harc, a már reménytelen végvári harc tanúi leszünk. Itt látni kell, nem végvár ez a város, hanem egérlyuk és zsákutca, ahonnan nincs tovább.”

Az ösztöndíjjal Franciaországban tartózkodott író esténként végigsétált a tengerparton. „Ez a tenger, ez a déli tenger pontosan ugyanaz, mely Mikesnek zúgott Rodostóban, miközben Zágon felé mutatott egy halovány csillag... A tenger morogva jár a parti köveken... egyedül most is, mint minden este, a tengerrel, a mediterrán tengerrel.”

Szabó Zoltán megérezte valamit abból a szorongató valóságból, amely Mauriac regényeinek visszatérő témája, világszemléletének egyik meghatározója. A lelki romlás súlyos terhével érkezett Párizsba, s legtöbb hősében azt a küzdelmet ábrázolta, amely hőseinek lelkében dúlt a jó és a rossz között. Illés Endre *Mauriacról* szólva így összegzi az író ábrázolásának lényegét: „Regényeket írok és katolikus vagyok. Ez nem harmónia, ez konfliktus. Az író hivatása, hogy az igazságot szolgálja. Az egyház mást vár tőle: hogy ne botránkoztasson. Leírni a bűnt — Maritain megbélyegző szavaival — cinkosság és együttérzés nélkül? Ez a filozófus vagy a moralista dolga, s nem az íróé, akit a képzelete hajt, akinek az a feladata és a mű-

vészete, hogy láthatóvá, érzékelhetővé tegye a világot, mely a test lavinájától forró. A világ tele van gyönyörökkel, elbukásokkal, s természetesen nem hiányzik belőle a szentség, a tisztaság sem. De fő jellemzője: a választás szabad. Feléppíthetjük és le is rombolhatjuk magunkat.”

Mauriac többször is elmondta: a regényírónak meg kell találnia saját világát és stílusát, amely megkülönbözteti a többiekétől. Nála visszatér Pascal gondolata: az ember eleve bűnös, csak a bűntudata emelheti föl, tehát saját elhatározása, szabadságának következményéből választott magatartása sorsa kulcsa. Talán legnevezetesebb regényében, a *Thérese Desqueyroux*-ban nyilatkozik meg mindez legegységesebben. A család hideg légköréből házasságba menekülő lány még kilátástalanabb körülmények közé kerül. Nincs menekvés, még a táj sem kínálhat vigasztalást. Elhatározza, úgy próbál menekülni, hogy megmérgezi férjét. Felfedezik tettét, de a család hallgat, még szorosabbra zárja börtönrácsait. Amikor pedig már fölöslegesnek érzik a képmutatást, a bűnös aszszonyt kivetik maguk közül. Ez is „viperafészek”, ezek az emberek is megvetésre érdemesek, de Mauriac nem menti fel hősét sem, csak abban a kiegyesítésben, amelyet később írt, s amelyben lemondása révén tisztulhat meg.

Az éles szemű, pontos és kritikus író egyre inkább úgy vélte, hogy meg kell újulnia, közvetlenebb kapcsolatot kell találnia olvasóival, meg kell találnia azt a formát, amely a franciák legsúlyosabb problémáira adhat választ. Gyergyai Albert ritka beleérzéssel magyarázta e változás okait (*Kortársak*, 197–237), s azt a folyamatot, ahogy Mauriac elszakadva mintaképeitől és kortársaitól, „közéleti ró”, újságíró lett, s ebben a műfajban akkora népszerűséget szerzett, hogy meggyőződését követve jobb- és baloldali fórumokon fejthette ki véleményét. Az olvasók, bár sokszor különböző pártállásúak, várva-várták ezeket a kemény, szókimondó írásokat, amelyek igazán népszerűvé tették írójukat, akit még Nobel-díjjal is megkoszorúztak. A *Napló* kötetei után folytatásként következett az *Irodalmi napló*, amelyet most a Kairosz Kiadó jelentetett meg Sziebert Mónika fordításában, Kocsis Klára jegyzeteivel. (A fordítást sokan bírálták, de talán a magyarázó jegyzetekből is több kellett volna.) Érdekes, hogy megingathatatlan kritikus, aki gyűlölte az álszenteket, hazugokat, harácsolókat, szívesen forgolódott előkelő társaságokban, olyanokban is, melyeknek nagypolgári életvitelét különben ostorozta. S ugyanez a ketősség jellemezte a politikusokkal szőtt kapcsolatát is: remekül érezte magát a parlament páho-

lyaiban, miközben maró bírálatokat írt a politikai élet szereplőiről. Kritikájából jutott az egyháznak, s még több, élesebb a keresztény pártnak, amelyben nagyot csalódott.

Természetesen szembe kellett néznie azzal a kérdéssel: nem került-e zsákutcába, amikor tekintélyes íróságát újságírásra cserélte, de kötelességének érezte, hogy ebben a műfajban is a hazaszeretet, a tisztességes gondolkodás és cselekvés megingathatatlan képviselője legyen. Sokan támadták, szemére vetették, hogy egyháza gyengeségeit is bírálta: „... a küldetésem, ha van — de mindenkinek van egy — az, hogy megmondjam, mit hiszek igazságnak, anélkül, hogy fölülről jövő parancsok engedelmeskednék...” Azaz volt egy parancs, amelynek alávetette magát: sosem hazudott, saját keresztény meggyőződését képviselte, szemben a politika bűneivel, amelyek hajdanán csak a nagyokat fertőzték, mára azonban egyetemessé váltak. Ezért alakult ki benne „az elmúlás rosszat sejtető érzése”, amelyet erősített, hogy a politika nyelvének hazugságaival naponta szembesült. Akiket ez a nyelv becsap, szeretnék, ha a politikusok szavahihetők lennének, „és nem kell töprengeniük a hazugságokon, amelyekről előre elhatározták, hogy lenyelik”. Ebben a közegben nem juthat szerepe az értelmiségnek, amely nem is olyan régen „az SS-nek és a feketeingeseknek fő ellenségét jelölte”, mára azonban szitokszóvá vált: „Ma még mindig arról van szó, hogy az értelmet és annak használatát méltatlannak tartják.” Figyelemre méltó, hogy az akkori Franciaországban sem látta a hatalom annak fontos voltát, hogy gondolkodni tudók és akarók ellenőrizhessék intézkedéseit. A katolikusoknak nevezett párttal való szembefordulását indokolva így fogalmazott: „... azt hiszik, hogy egy többé-kevésbé gondolkodó együgyű személy nem nagyon fontos a pártban”. Úgy tekintett a politikusokra, mint a betegségtől fertőzöttekre, akik ellenállnak az igazmondás gyógyító injekciójának, de maga is közvetlen közelükbe lépett, hogy teljesebb tapasztalatokat gyűjthessen róluk. Ugyanakkor állandóan visszaidézte a jelenből tisztultabbnak látott múltat, amelynek emlékét egy-egy retrospektív kiállítás, vagy Mozart ébresztett fel tudatában. A politikusok törtetését közelről tapasztalva nem minden írónia nélkül idézte Chateaubriand mondását: „Az olyan ambíció, amelyhez nincs meg a tehetőségünk: bűn!” A bűnös politika ellensúlyát egy ideig a becsületes politizálás megteremtésében remélte, de csalódnia kellett. Mégis volt egy erőt adó tapasztalata: a kegyelem jelenlétének megingathatatlan tudata. 1955. február 28-án, Paul Claudel temetésén tudatosult benne ismét, hogy eljön a pillanat, amikor megtapasztaljuk a kegyelem jelenlétét: „... volt egy olyan perc, amely kiragadott a hideg okozta dermedtségéből: a feloldozás után,

amikor a ravatal körül a miséző papok, kanonokok és prelátusok mint egy hatalmas kaleidoszkóp ibolyaszínű, fehér és piros foltjai szétszóródtak, felcsendült a legujjongóbb, legszokatlanabb *Magnificat*, az az öröme, amelyikről mindig is áldodtam, hogy a gyászos *Dies irae* helyett egyszer egy keresztény ember — aki elaludt az Űrban, és aki szemtől szemben szemléli Istent, akiben hitt — temetésén meghallgatom. Először! És pont Claudel temetésén! Milyen csoda volt ez?”

A kegyelem felvillanó fényében őszintén szembesült politikai cikkeivel. Szomorkásan írta: nem adnak számára lelki békét, nem igazi lényének kifejezői: „Nem mintha nem fogadnék el minden szót, amit leírtam, nem mintha ez a politikai cselekvés nem a hitemhez kötődne, olyannyira, hogy ez a hit megtiltja számomra, hogy figyelmen kívül hagyjam az igazságért folytatott harcot. De gyakran megírtam már, hogy reményemem nem a politikától, és mindenekelőtt a belső békém sem ettől függ.” A belső béke egyúttal azt a küldetést jelképezte számára, amelyet Pouget atya így fogalmazott meg: „Ha engedjük, hogy némelyek cselekedjenek is, a vallást a jó öregasztal színevonálará süllyesztenék. Pedig Krisztus vallását magasra kell emelni...”

Akkoriban keresztény körökben nagy vitát keltett Peyrefitte *Szent Péter kulcsai* című könyve, majd az ebből készült színdarab sok-sok előadása. A mű élesen bírálta a pápa háború alatt tanúsított magatartását, ezért némelyek egyenesen eretnekséggel gyanúsították szerzőjét. Mauriac velük ellentétben rendkívül bölcsen, igazi hittel értelmezte a művet. Fő fogyatékoságainak azt érezte, hogy „nem úgy számol az egyházzal, mint olyannal, amely mártírjai véreinek szentségétől ragyog, és beborítja a földet”. Maga az egyház akkor is szent, ha tagjai között vannak bűnösök. Peyrefitte legnagyobb hibája, hogy „rágalmazza és bemocskolja a Szentlelket, aki életet”. A hamis jámborságnak megnyilatkozását érzi a regényben Mauriac, tehát azt a magatartást, amely ellen szenvedélyesen küzdött regényeiben, s amely éppen a kegyelem reménységétől fosztja meg az embert. A bűn velünk van a világban, megfertőzheti gondolatainkat és cselekedeteinket. Kora keresztény politikájából is azért ábrándult ki, mert tapasztalata szerint „összejártott a Mammonnal”, amely lerombolja az államot, gyűlölködést szít és igazol, sérti a szeretet főparancsát, és amit igazságnak vél, előbb-utóbb igazságtalansággá alacsonyodik. Úgy gondolta, az írónak legszebb kötelessége megmutatni a szeretet által kiküzdhető reményt, amely a bűnök mélyén is ott parázslik. Megint Mozarthra hivatkozik, aki látva a világ kínzó ellentéteit, „elrejtette könnyeit”, de a *Varázsvivólában* már hagyta áradni őket. „Gyermek ma-

radt mindvégig, de olyan megkínzott gyermek, akinek holttestét közösen sírba dobják.” (Mozart nagyságát, zenéje kimeríthetetlen gazdagságát bizonyítja, hogy hallgatója esetleg pontosan az ellenkezőjét érzékeli, mint amit Mauriac fejteget, s a felszabadult és felszabadító öröm szolamát érzi a legjellemzőbbnek például éppen a *Varázsfuvolában*, s a megtisztító könnyeket inkább a *Requiem Lacrimosájában* vagy az *e-moll zongoraverseny* lassú tételében hallja hullani.) A szeretet erejét érzékelt a velencei pátriárka, Roncalli bíboros (a későbbi XXIII. János pápa) személyiségében, akiről följegyezte, hogy bárhol is jelent meg az utcán, letérdelve fogadták áldását.

A kölcsönös megbékélés és megértés megvalósulását szerette volna szolgálni kül- és belpolitikai írásaival. 1954. november 21-én együtt vasczorázott az öt évig börtönbe zárt marokkóiakkal, akiket ítélet nélkül zártak be, és ekkor helyezték szabadlábra őket. Némelyikükön láthatóak voltak a kínzások nyomai, egyikük keze is megnyomrodott. De nem haragudtak, elhalmozták az író szeretetük jeleivel. „Azt mondhatnánk, hogy néhány francia barátsága elegendő számukra ahhoz, hogy mindent megbocsássanak. Ó! Hogyha végre bekövetkezne, amit remélni sem merek, ha megpecsételődnek a népeink közötti béke, gyakoribbá kellene tenni a közeledést, találkozási helyeket kellene létrehozni, elfeledtetni velük a szenvedéseiket. De nem vesztettük-e el örökre a szívét ennek a dühös és reménytelen fiatalágnak?”

A regényíró, aki többnyire szokásaikba bele-rögzült hősöket ábrázolt, cikkeiben romlatlan fiatal nemzedék eljövételében reménykedett, fiatalokban, akik a társadalomban, politikában képviselik és megvalósítják a keresztény eszményeket, felemelik a szegényeket, szolidaritást vállalnak a társadalom peremére szorultakkal. Akik nem gyűlölködnek, nem állnak lesben, hogy kellő pillanatban csaphassanak le ellenfeleikre, s nem ragaszkodnak konok butasággal a hatalomhoz. Érezte a feszültséget, s némelyik meglátásával mintha a hatvannyolcas diáklázadást előlegezte volna. Pierre Mendès-France rövid miniszterelnökségétől (mindössze tizenegy hónapig állt kormánya élén) azt várta, hogy megvalósítja a „teljesen emberi igazságot és békét, amelynek Franciaország általa újra harcosává válik, s ami nem különbözik sem attól az igazságtól, sem attól a békétől, amelyet mi minden nap kérünk az Atyától, hogy jöjjön el az ő országa. Nem a mi hibánk, ha egy radikális, egy laikus vizi végbe azt, amit a felszabadulás másnapján a mi kedves MRP-nktől vártunk.” A Köztársasági Népi Mozgalom elszalasztotta a nagy esélyt, és Mauriac meglátása szerint veszélyeztette a francia katolicizmus egységét és diszkreditálta az egy-

házat is, mert fontosabbnak érezte a hatalmat, mint a nemzeti egység megvalósítását és az igazságos társadalom megteremtését. Ennek ideálképe vezérelte a cikkeiben hadakozó író, akinek ezek az írásai mentsvárat is jelentettek, hiszen ismételtlen bizonygatta ugyan, hogy bármelyik pillanatban képes volna regényt, elbeszélést vagy drámát írni, de egy-egy oldottabb pillanatban kiszakadt belőle a vallomás: „Túl késő van már ahhoz, hogy a vén diák hozzáírjon valamit még a dolgozatához.”

Ebbe a vallomásába az is belejátszott, hogy megcsömörlött kora irodalmától és irodalmi életétől, amely véleménye szerint trónra ültette az indiszkréciót. Erkölcsei érzékét sértették a magánéletet kitergető levelezés-kötetek, és az emberi lélekben turkáló prózaírók mutatványai. Tartózkodó, olykor elítélő véleményalkotásába esetleg az is belejátszott, hogy az a nemzedék, amelynek kiváló utóvédje volt, másként vélekedett erkölcsről és emberről, mint kora ifjú írói. A próza fejlődését ő visszaféltetésnek tekintette: „Azt kell mondani a gyerekeknek, akiket az új könyvek lekötnek, ami valaha a fűvészkert ketrecai előtt hangzott el: »Ne csak a majmokat nézzétek!«” Tapasztalnia kellett, hogy az a tűz, amely a háború idején a francia ellenállásban mindnyájukat hevítette, kihuny, helyébe erotikától felfűtött regények felé fordult az olvasók érdeklődése. Egyik barátjának meglátását idézte, aki egy ilyen levélgyűjteményt így kommentált: „Minden erotikus irodalom, ami megelőzte ezt a könyvet, egy csapásra rózsavízzé vált.”

Fokozatos romlást tapasztalt nemcsak a politikában, hanem az irodalomban is. Nehéz eldönteni, az öregember keserősége készítette-e sokszor reménytelen helyzetértékelésére, vagy az, hogy szavait közönyösen fogadták, mihelyt a keresztény író küldetéséről elmélkedett. (Néhány rosszmájú kortársa szerint ezek a — valóban igen terjedelmes — eszme-futtatásai inkább komor lelki gyakorlatos beszédek voltak.) Ám ezek a megszólalásai is mindig a szegének, kiszolgáltatottak sorsának hiteles bemutatását sürgették; ez szerinte az írónak is feladata, amiért felelniük kell majd az Úr előtt. Még inkább felelősséggel tartozik azonban a hitelét veszített igazságszolgáltatás, a kegyetlen rendőrök, a kellő bizonyítékok híján vádoló ügyészek és a kellő körülmények nélkül ítélkező bírók: „az Úr, aki minket mindannyiunkat néz ezekben az időkben, és felénk fordítja a rendőrség által megkínzottak komor arcát, s az utolsó napon ő maga mondja majd »Én vagyok, akivel ezt tettétek«”.

Nehéz lelkiismerettel élte át azokat az eseményeket, amelyek a franciák magatartása nyomán következtek be Észak-Afrikában. Ezekről szerte Európában cikkeztek, Mauriac pedig úgy élte meg ezeket, mint hazája szegényét, s arra a következ-

tetésre jutott, az egész igazságszolgáltatás elvesztette hitelét, nem az igazságot, hanem a bűnt szolgálja, összefonódott a hatalommal. Hogyan számolnak majd el, ha tetteikről kérdezik őket? Igaz, erre az elszámoltatásra épp azok nem gondolnak, akiknek fennen hangoztatott hite kötelességüké tenné...

Charles Maurras jelmondata („Emlékezz arra, hogy légy résen!”) fontos tanulságot rejtett számára. Résen volt regényeiben is, cikkeiben is, naplóiban is. Igyekezett érintetlenül megőrizni elveit. Nagy író, tisztességes ember volt. Ritka madár a huszadik században... (*Kairosz*, Budapest, 2012)

RÓNAY LÁSZLÓ

ZÁVADA PÁL: JANKA ESTÉI Három színdarab

Minden regény drámává történő adaptációja — a két műfaj közötti sajátágokból adódóan — óhatatlanul is kevesebb annál, mert más törvények szerint működik, mint amit az alapszöveg tartalmaz, függetlenül attól, hogy a dramatizáció melyik változatról van szó. Arról-e, amely igyekszik a regényt drámaként minél teljesebben visszaadni, még ha ez eleve lehetetlen is, arról, amelyik csak motívumokat vesz át s fejleszt drámává, vagy netán az alapszöveg egy szeletét emeli ki, használja fel. E két utóbbit a regény alapján, nyomán készült változatként szokás definiálni.

Závada Pál három regényből készült három színdarabja, ahogy az utóbbiakat tartalmazó kötet szerzői jegyzetéből értesülünk, példa lehet mind a regényből történt drámává írás, mind pedig a prózai mű alapján, illetve nyomán készült változatra. Az eljárástól függetlenül egy vonatkozásban azonban nincs különbség a regényekből készült színművek között. Abban, hogy Závada mindhárom esetben ugyanazt a szerkezeti megoldást választotta, amellyel regényíróként mind *A fényképész utókor*a, mind pedig az *Idegen testünk* című művében élt. Nevezetesen, hogy a történetben alanyi jogon helyet kapott alakok mellett, akikről a köztük levő viszonyrendszer alapján a mese szól, a szereplők között névtelenül Karként aposztrofáltak is vannak, akik — ahogy egy interjújában Závada nevezi őket — „mi-elbeszélők”-ként kapcsolódnak be a történetbe. A *Jadviga párnája* című prózai mű szerkezete, lévén ez napló, nem túrné meg az ilyen külső beavatkozást, a dráma változatban azonban, igaz, ritkábban, mint az *Idegen testünk* alapján írt *Magyar ünnep*, vagy *A fényképész utókor*a nyomán készült *Janka estéi* című színdarabban, a szerző él ezzel a sajátos, prózájára jellemző, a kritika által újítás-ként üdvözölt szerkezeti eljárással. Míg a regé-

nyekben a kórusként funkcionáló névtelen szereplők, akik — ahogy *A fényképész utókor*áról író Radnóti Sándor fogalmaz — „hol együttérző, hol józan, hol sunyi, hol pedig egyenesen rettenetes közönség”-ként reagálnak, a narrációt kollektívizálva árnyalják ezt, addig a regényekből adaptált színművekben, mint az előadást néző színházi közönség, de nem a nézőtérben, hanem a szereplők között a színpadon látják el a történeteket értelmező, helyeslő vagy helytelenítő, kommentáló, olykor a szereplőkkel dialógust folytató feladatukat, attól függően, hogy az író mikor milyen helyzetbe hozza őket. De mivel megszólalásuk legtöbbször nem prózai, hanem énekes formában történik, ez hangsúlyozza kívülállásukat. Annak ellenére, hogy ez az eljárás némileg emlékeztet a görög drámák kórusainak szerepére vagy a brechti elidegenítő szándékra, el kell ismerni, hogy a mai drámaírásban szokatlan az, amit Závada alkalmaz. De ami alkalmat jelent számára, hogy saját írói kommentárjait beépítse a drámába, s ily módon egyszerre legyen a történeten belül és kívül, hogy mint a 19. századi színművekből ismert „félre”-ként jelölt kiszólásokban, összességében a közönséggel, akit egyszerre informálhat és befolyásolhat is. Kétségtelenül ügyes megoldás, amely egyfelől lehetővé teszi az epikaszerű történetmondást, másfelől viszont azzal, hogy hangsúlyossá teszi az *ők* és *mi*, szereplők és nézők közti viszonyt, alkalmat nyújt a színház esetében alapkövetelményként számot tartott nézői azonosulásunkra. De azzal, hogy mielőtt vagy miközben saját véleményünk lenne arról, ami a színpadon történik, Závada arra kényszerít bennünket, hogy véleményünk formálásakor az ő kommentárjait is figyelembe vegyük, irányít bennünket, ami íróként nyilván szándékában is van.

Külön, de semmiképpen sem mellékes vagy megkerülendő kérdés, hogy ez a sajátos szerkezeti eljárás, amely a drámák olvasásakor vitathatatlanul segítségünkre van, színpadon hogyan funkcionál, működik-e. Hogy a kérdés nem költői, arra a *Magyar ünnep* Nemzeti Színházi előadásáról írt kritikájában Tompa Andrea utal, sőt figyelmeztet, amikor arról ír, hogy az író sugallta kórus és a közönség azonosulása nem jött létre, az *őkből* nem lesz *mi*. Ez a szövegek olvasásakor egyáltalán nem zavaró, az előadásban azonban problémát okozhat. Talán nem véletlen, hogy a mondandóját tekintve izgalmas dráma Nemzeti Színház Színműtárában megjelent kiadásában a szerzői verziótól eltérő előadás-változatból éppen a Kar megszólalásainak nem kis részét kihúzták. (*Magvető*, Budapest, 2012)

GEROLD LÁSZLÓ

BEATRIS. EGY APÁCA TÖRTÉNETE

Ha a naiv olvasó először találkozik a középholland *Beatrix* című Mária-legendával, a történet elején még valósággal azt feltételezheti, hogy a kolostor falait szerelméért elhagyó apáca sorsa nem lesz rossz irányt — megvalósíthatja azt, amit talán korábban nem is remélt: az égi és a földi szerelem csodálatos egyesítését az evilági életben.

Az elképzeléssel kapcsolatos kétely akkor kezd éledezni a befogadóban, amikor a csábító ifjú szerelmi légyottra invitálja a szép fiatal lányt, szökésük közepette. A rendjében sekrestyési feladatokat ellátó Beatrix ugyan kemény szavakkal megrója kedvesét, de a férfiú Vénuszra hivatkozva felmenti magát a bűnösség vádjá alól, a lovagi szerelem ajánlataival próbálja jóvátenni meggondolatlan gesztusát. Beatrix előtt már ekkor nyilvánvalóvá válik, hogy rossz útra tért, a földi szerelem nem fogható a mennyei boldogsághoz: „*Ha fönn laknék a mennyben én, / s te itt élnél a föld színén, / akkor is lejönnék térted! / Jaj, istenem, mit is beszélek! / Hisz nincs e földön semmi jó, / ami a mennyhez fogható!*”

A lány mégsem fordul vissza, döntése véglegesnek tűnik a tékozló élet mellett. Hét gazdag esztendő után nélkülözés köszönt a két kisgyermekkel gazdagodó családra. A családfő azonban már nem vállalja a nélkülözésben való közösséget gyermekei anyjával, egyszerűen továbbáll. Beatrixnek egyedül kell megvívnia csatáját a hét szűk esztendővel. Mivel nemesi származása révén nem tanult meg szóni-fonni, ezért nincs más választása, testét áruba kell bocsátania ahhoz, hogy megteremtse a betevő falatot árvái számára. A boldogtalan asszony Máriahoz intézett fohásza meghallgatásra talál: felébred benne a bűnbánat, és égi jelet kap, hogy büntetlenül visszatérhet a kolostorba, oly sok év után — Szűz Mária ugyanis magára öltötte a kis apáca ruháját, és észrevétlenül tizennégy évig szolgált helyette a kolostorban. Az emberben felmerülhet a gondolat, hogy a tévút csak Beatrix alázas lelkét erősítette, a bűnbeesés „szükséges rossz” volt hitének gyarapítására. A fiatal apáca sorsa bizonyítja a kierkegaard-i tételt: *Istennel szemben soha nem lehet igazunk.* Az események nemcsak Beatrix hitét csiszolják tükörfényesre, hanem azokra is határtikus erővel hathat, akik történetét megismerik. Ez a felismerés pedig a visszatérő apáca gyóntatójában is megfogalmazódik: „*nem hallgathatunk e szép csodáról...*”

Ennek a felszólításnak engedelmeskedve, a L'Harmattan kiadó gondozásában megszületett az a kis kötet, amelyben magyar nyelven is olvasható Beatrix legendája. A *Cantigas de Santa Maria* című daloskönyvből származó iniciálék és

miniatúrák reprodukciójával szerényen díszített könyvecske az ELTE és a Károli Gáspár Református Egyetem Néderlandisztika Tanszéke által szervezett műhelymunka eredményeképpen látott napvilágot Daróczi Anikó és Réthelyi Orsolya vezetésével, valamint Rakovszky Zsuzsa közreműködésével.

A tizennegyedik századi, páros rímekbe szedett Beatrix-legendát követően megismerhetjük a lehetséges forrásszöveget Caesarius von Heisterbach exemplumgyűjteményéből. A kötet hermeneutikai szempontból nem hagyja magára a középkori irodalomban járatlan érdeklődőt. Daróczi Anikó és Réthelyi Orsolya tanulmánya követhető bevezetést nyújt a Mária-legendák világába. (Egyébként a két írás „előfutárának” tekinthető az a részletes jegyzet, amely a verses legenda textusához csatolva olvasható.) Az ismertető azért is fontos, mert a több mint hatszáz éve keletkezett szöveg olyan összetett motívumrendszer (a krisztusi életkor többletjelentése az apáca életében, az ördög által megkísértett Theophilus felbukkanása, a bűnbánat kiemelt szerepe a bűnbocsánatban, a jelenések ismétlődése, a Krisztus oldalán keresztre feszített lator alakja stb.) tár elénk, amely a korabeli kontextus rekonstrukciója nélkül érhetetlené válna.

Daróczi Anikó felhívja a figyelmet arra, hogy a mű az udvari költészet elemeivel csak gazdagabbá válik, és nem veszít vallásos tartalmából: „*a mirákulum a festővásznon, a festék az udvari szerelem*”. A szerző a távozás és visszatérés keretén belül különleges jelentőséget tulajdonít a ruhátlanság és a felöltözés momentumainak. A lány apácaruha nélkül, szegényes alsóruhában siet a zárda kapujától kedvese elé, aki azonnal nemes anyagokból készült ruhába öltözteti. A visszatérés pedig a világi ruhadaraboktól való megválás és a Mária által is viselt köntös felvételével lehetséges. A megnevezés is szimbolikus a verses legendában, hiszen a főhősnő nevét csak az utolsó sorokból ismerhetjük meg: miután a krízis megszűnt és a rend helyreállt. Beatrix identitását akkor nyeri vissza, amikor Isten csendjét bűnei megvallásával megtöri, a Jézus Krisztusnak fogadott örök hűséget Mária közbenjárásával megújítja.

Réthelyi Orsolya dolgozata kitekintést tesz a Beatrix-legendá recepciótörténetére, multimedialis adaptációira. A középkori szöveg reneszánszáról beszélhetünk a romantika korában, amelynek hatására a századfordulón már német, angol és francia fordítás is készült a legendából. Az 1800-as évek nyugat-európai irodalmába Charles Nodiers és Gottfried Keller emelte be a Mária oltalma alatt megtérő apáca narratíváját. Az első színházi megjelenítés Maurice Maeterlinck és Max Reinhardt nevéhez fűződik, film-

vászonra pedig Cherry Kearton rendezésével került, *Das Mirakel* címmel.

Úgy gondolom, Beatrijs történetének magyar fordítását méltán nevezhetjük hiánypótlónak. Bízom abban, hogy az európai kultúrtörténetben nagy jelentőséggel bíró szöveget nemcsak irodalomtudományi kuriózumként fogják számon tartani, hanem azok is örömmel fogadják, akik nem a kutató szenvedélyével, hanem egyszerű szellemi igénnyel, vagy a lelki épülés reményében olvassák. (*L'Harmattan*, Budapest, 2012)

IKKER ESZTER

JAMES MARTIN SJ: JEZSUITA SPIRITUALITÁS Gyakorlati útmutatás a hétköznapi élethez

Friss, szívdérítő, sőt — ami a lelkeségi irodalom terén nem magától értetődő — kifejezetten fordulatossá vált könyvet írt James Martin amerikai jezsuita a jezsuita spiritualitásról. A téma önmagában nem újdonság, hiszen az elmúlt években magyar nyelven is szép számmal láttak napvilágot a Szent Ignác lelkeségét mai nyelven kifejtő írások. Az *America* magazin munkatársának írását az teszi különlegessé, hogy könnyedén ötvözi a mélységet az olvasmányossággal, a pontosságot a felszabadult stílussal, és ugyanolyan szórakoztató, mint amilyen tartalmas olvasmány.

A jezsuita lelkeség nem könnyen kínálja magát könyv alapanyagául. A jezsuiták általában nem „jezsuita lelkeségről” beszélnek vagy írnak, hanem Jézus Krisztusról, és az evangéliumok fényében az élet különféle helyzeteit igyekeznek értelmezni. Különösebb lelkeségi szempontok vagy akkor szoktak előtérbe kerülni, amikor egy fiatal csatlakozik a rendhez és a *Rendalkotmány*nak megfelelően kezdi rendezni életét, vagy pedig akkor, amikor valaki személyes kíséréssel kezdi végezni Szent Ignác lelki gyakorlatait. A „lelkeség” elemei mindkét esetben a személyes lelki útján előrehaladó ember segítségét szolgálják, olyannyira, hogy maga a *Lelkigyakorlatos könyv* hívja fel a figyelmet rá: aki lelki gyakorlatot ad, az még az alapfogalmak közül is csak a legszükségesebbeket mondja el előzetesen a lelki gyakorlatozónak, minden további információt pedig majd csak a maga idejében. A jezsuita lelkeség alapelve, hogy a lelkeségi kérdések fogalmi megértése nem megelőzi, hanem kíséri és értelmezi az imádságban, elmélkedésben, a hétköznapi életre való reflexióban formálódó személyes tapasztalást. A fogalmi megértés célja az addig bejárt út értelmezése, a figyelem ráirányítása az előrehaladás során feltáruló, mindig változó valóság új és új szempontjaira, valamint az új megismerések fo-

kozatos szintézisbe foglalása. Nem válik-e eleve erőtlenné a jezsuita spiritualitás, ha jellegzetes kifejezéseit, megfigyeléseit, hangsúlyait természetes közegükből kiragadva fogalmazzuk meg? Nem fogja-e egy újabb könyv azoknak a számát szaporítani, akik annyi előadást hallgattak és oly kiválóan felkészültek a lelkeségteológia vizsgára, hogy „fejben” a legapróbb részletekig ismerik a lelkeségi alapfogalmak meghatározását, de talán éppen ezért is félszegebbek másoknál, amikor ideje lenne ténylegesen tovább indulni saját életük útján, hogy nagyobb belső szabadságban engedjék át magukat Krisztus Lelke vezetésének?

James Martin látszólagos könnyedséggel megírt könyve úgyesen csökkenti az elidegenedés veszélyét. Saját életéből vett példái nem azt hivatottak felmutatni, hogy egy-egy problémát milyen jól megoldott az ignáci lelkeség segítségével, hanem sokszor tárják fel tétovaságát, gyengeségét is: kudarcnak érzi imádságát, váratlanul felkavaró szerelmet él át fogadalmas jezsuitaként, szembesül sikerorientáltságából fakadó kísértéseivel. A színes történetek olvastán az olvasó így könnyen azonosul a szerzővel, és észrevétlen be is vonódik mozgalmas életének sodró lendületébe. A tulajdonképpeni lelkeségi magyarázatokat Martin sokszor nem a saját szavaival adja vissza, hanem olyanokat idéz, akiktől egy-egy alapvető fogalom leginkább eredeti, csattanós megfogalmazását hallotta. Az olvasó ilyenkor úgy érezheti, hogy a szerző izgalmas felfedező úton vezet, ahol a spirituális tanítások mindig a megfelelő időben érkeznek, mert szerepet kapnak az előrehaladó ember segítésében. A könyv így nemcsak bevezetőt ad a jezsuita lelkeség néhány alapfogalmába, hanem illusztrálja is a dinamikáját, hiszen a műfaj lehetőségeihez képest hatásosan mozgósítja az olvasót, hogy élete egész valóságában is kezdje bizalommal felfedezni az Isten munkálkodását.

„Hogyan tudhatom meg, hogy mit kell tennem az életben? Hogyan hozhatok jó döntéseket? Hogyan élhetek egyszerűen? Hogyan lehetek megbízható barátja másoknak? Hogyan lehet szembenézni a szenvedéssel? Hogyan lehetek boldog? Hogyan találhatom meg Istent? Hogyan imádkozzak? Hogyan szeressem?” A kérdések, amelyeket a könyv megpendít, az emberi élet és minden spirituális kutatás alapkérdései. James Martin gondolatai nem pusztán azért figyelemre méltóak, mert gyakorlatiasak és olvasmányos formában kerülnek az olvasó elé, hanem azért is, mert olyan úton indítanak, amely az újabb kori történelem sok helyzetében bizonyult járhatónak. Szent Ignác öröksége ma is egyházunk jelentős, szélesebb körű megosztásra váró kincseihez tartozik, és a nyitott szívű olvasó ebből kaphat ízelítőt, hogy

együttal vágni kezdhet arra is, ami a könyvben nem kaphatott helyet.

Görföl Tibor fordítói stílusa a könyvhöz méltón könnyed és pontos. Talán csak a kiadótól várhattunk volna több kreativitást az alkalmas magyar cím megtalálásában. Az eredeti — *The Jesuit Guide to (Almost) Everything: A Spirituality for Real Life* — magyarra átültetve szenzációhajásznak tűnhet és sekélyességet sugallhat, a választás valószínűleg ezért esett a szerényebb, kissé jellegtelenebb fordításra. A kevésbé bombasztikus magyar cím révén ugyanakkor a magyar olvasó nemcsak egy (ön)ironikus áthallással lesz szegényebb, hanem a könyv megértését segítő kulcsmondattal is. A különös címet ugyanis már az első lapok egyikén magyarázza egy történet. A szerző beszámol a novíciusmesterétől kapott egyik első, meghatározó visszajelzésről: „Jim, minden része a lelki életednek. Nem teheted meg, hogy az életed egyik részét dobozba teszed, fölkradod egy polcra, és megjátsszod, hogy nem létezik. Fel kell nyitnod a doboz tetejét, abban bízva, hogy Isten majd melletted lesz, amikor belenézel.” A szerző számára a tanulság maradóan: „A szentignáci spiritualitás szellemében sem kell dobozba zárunk és rejtegetnünk. (...) Mindent nyíltan megmutathatunk Isten színe előtt. Ezért adtam azt a címet ennek a könyvnek, hogy *A jezsuita kalauz (szinte) mindenhez: Ielkiség a mindennapi élethez.*” (Ford. Görföl Tibor; *Ursus Libris*, Budapest, 2013)

LUKÁCS JÁNOS

OLASZ FERENC: DICSÉRTESSÉK

A „mindörökké” csak akkor előzheti meg a „dicsértesséket”, ha a politika által szájba vágott kor — volt alkalmunk benne élni — valamiképp megszédül. Megszédül, méghozzá úgy, hogy nem a kelő hajnal, hanem az este vezet be — köszönti — a napot. Olasz Ferenc fotográfusnak — akinek kedve van, nevezheti nyugodtan fotóművésznek is — a múlt század hetvenes éveiben, közvetlenül a *Fejfák* után jelent meg a *Mindörökké* (1978) című fotóalbuma. Tíz évre rá, 1989-ben pedig a *Dicsértessék* adatott ki. Az „okosok” nemcsak a tudatos csereberével ütöttek egy jó nagyot — kell nektek vallás? — az áhítat rendje szerint élő népen, hanem a két könyv megjelenése közötti szakadékkal is.

Régen volt, talán igaz se volt? Azt azért ne mondjuk. Ne feledjük el a kiszolgáltatott ember téblábolását, s főképp ne azt a visszafelé — befelé — nyelt sírát, amellyel jobb időkben a boldogok egész rőzsakerteket neveltek. Mert akkor az alázat könnyei *örömkönnyek* voltak, míg a hernyótalpakkal védett kommunizmus korában csupán a kitaszítottságé. De a fotóművész, akit a *látással*,

a szépre irányuló *látatás* kegyelmével áldott meg a Teremtő, ekkor sem tehetett mást, mint ami lelkéből sarjadzott: a vándorutak, faluvégek, útkereszteződések, mezők, horhosok *pléhkrisztusainak*, eme — az időjárásnak és az idő rozsdáinak kitett — szenteknek megörökítését.

A korai *Dicsértessék* anyagához viszonyítva a mostani album több mint két és félszer annyi fotót tartalmaz. Negyven év munkával teli bölcselmét is, hiszen — legalábbis Olasz Ferenc esetében — sosem dokumentumfotókról van szó, hanem a látott, tapasztalt, naivan megfestett-kikalapált istenhítével mindig a szív mélyében landolt látvány átszellemítéséről. Annak sugallatáról. A tájkeretben — a fölszálló párában és a viharos ég alatti kaszálón — *lélegző* krisztusok emberarcán Isten kése faragott barázdát, hogy szellem és tudás, munka és erkölcs együttese tükröződjék a Megfeszítetten.

A föld barnája és a nap aránya is. A kétkezi mesterember hite. A faragóé, hiszen nemegyszer műves kopjafa, illetve kopjafa-díszítésű oszlop vége végződött keresztben (Matkópusztá, Dobronhegy). És a festőé-mázolóé ugyancsak. A sok névtelen „művész” pingálta krisztusarcra a Megfeszített nyugodt méltósága (Budafar) éppúgy tükröződik, mint rémült beletörődése a megváltoztathatatlanba (Tarnaméra). Kítűnő alkotások. Ne hangozzék fellengzősen, a budafai *bábu* vonásait tekintve egy nagy magyar művész, Vajda Lajos jut az eszünkbe, a tarnarémái kinszenvedőt nézvéen pedig — érdemes itt megfogódzkodni — az egyszerű bonyolultságában is tömör lényeglátó, a világhírű Picasso.

Ezeket az esztétikailag és értékelhető azonoságokat — főképp a fejek kinagyításával — a jó szemű fotóművésznek köszönhetjük. Aki csupán a múltat akarta — az idő rostáját megállítva — lencsevégre kapni, ám ebben a nyilván önmagának is örömet szerző kutakodásban messzire ért. Messzire, mert a dokumentumfotó a képi szabadság eldorádója lett. A grafikusai kényszer vagy ötlet II. Rákóczi Ferenc fizimiskájával ajándékozta meg a harmadnapon föltámadót — a herédi feszületnek impozáns hátteret ad a hóhoz viszonyítva fekete fatörzsek rácsszerkezete —, a festői indulat, idevére az idő roncsolását is, pedig nem csupán az elkínzott arcon (némelykor töviskoszorúval ábrázolva) teszi expresszíven érdekessé — Somkerék, Bükkszenterzsébet, Kótaj, Buj, Várvolgy —, hanem a kínzásban megrokkant *test* bordáinak a megmutatásával (Felsőzsolca) az iszonytató szenvedés térképét ugyancsak.

Ezek a szívet nyitogató bumfordi krisztusok (Galgó, Sajó) és a keresztút fájdalmától már távol levő Máriaik, olykor mint parasztanyák, vagy a rozsdás lyukkal, akárcsak lőrésrel „megtiszttelt” áldo-

zatok (Szamostölgyes, Bucsonfalva, Girádtótfalu) hihetetlen képi erővel adják vissza egy-egy közösség bűnbánatyakorlását, életszeretét. Naivitásukban ott az afrikai törzsek brutális egyszerűsége (Sajó) és a reneszánszra visszautaló Mária-arcok több rétegű boltozatos kendőjének szépsége (Magosfalu).

Mert a hit gyemántja nem az innen is, onnan is fölsejlt *rozsdás* aranyban van, hanem abban a hosszú, a tájat emlékezes-geztussá avató barangolásban, mikor is a Szenvedő a rövidebb-hosszabb gyaloglás után életünk része lesz. Gondolkodásunk részévé válik. Ezek a kisebb-nagyobb, a Felvidéket és Erdélyt sem elkerülő *El Caminók* az út menti keresztet, pléhkrisztusok, parasztmadonnák révén szinte kínálják a „dicsértéssel” fölszabadult lélek enyhét. Amely köszönetképpen fölfedezhető az itthoni szántó vagy búzatábla munkásainak korszóban vizet vivő egyén emlékművek előtti főhajtásában is. (A rögtönzött gesztusban, ahogy az ismeretlen kéz búzakoszorúval díszíti föl valamely parasztmadonna? Istenanya? esővel megszentelt pléharcát — a szamostölgyesi bumfordi ikreken látható ez a természetből font ajándék — minden hála benne van.)

Ám hiába a számtalan formában, a krisztus-arcok (az emberre nagyon is ható szenvedéstükrök) megannyi változatában megidézett vég, az Istenfia újra és újra megszületik. A népi hit karakteres tárgy-kultusza kőfaragással, a fa ácsolásával és szögezésével, a pléharcok festésével adja tudtul az ima mint napi éték fontosságát. S ezen a rituálén az idő — a nyár forrósága, az ősz esője, a tél fagya — sem ronthat. A Magány magányának keresztjét néha a jobb lator és a bal lator fogja körül (Bernecebaráti, Belpátfalva); s van úgy, hogy emez két „vigyázó” helyébe, de ugyanolyan szimbólumtartalommal egy-egy boglya kerül (Máragyulafalva).

A tájköltészet mint háttér, mint hangulati elem, mint a szakralitást organikus élménnyel ötvöző állapot több foton is szerepel. S hogy sosem kiegészítőként, arra a fotóművész invenciózus kompozíciói a példák (Alsóróna, Felsőróna, Szamosardó, Máragyulafalva, Pálosremete, Dragomérfalva, Szováta, Almásszentkirály, Szárazpatak, Bükkszék, Alsótold, Zalacsány, Alsópáhok stb.). Ha valamely ház vagy épületegyüttes is fókuszba kerül — lásd Véglés csöppnyi templomát, Felsőszelistye fazsindelyes otthonát, a kerelószentpáli kék-sárga homlokzatot vagy az andráshidai zsuppfedelet — evvel a szerkezetre is kiható gazdagsággal a kép több lesz, mint a csupán keresztrel jelölt szenvedés-fogalom rögzítője, hiszen a lélek lakóházát lel az otthonosságérzetet keltő tárgyvilágban, úgy is, mint az élet segítő szimbólumokban.

A nyitókép, a gyergyószárhegyi templom egyszerűségében is megejtő konstruktív létvalóságá-

val szemben — hogy a kompozíciós skála tovább szaporodjék — ott van Alsópáhok kietlen téli világa, melyben csaknem nonfiguratív rajzot mutatván a mezőn árválkodó pléhkrisztus is megszagattott, és ott — kompozíciós remekként — egy fa ölelő ágában nyugvó, az épület (templom?) lapos „tornyán” nyugvó három kereszt (Gyöngyös). Aligha tévedek, ha úgy vélem, hogy az albumban szereplő sötét jellegű, a köd fátylát és kormát s az ég vörösét mutató, viharfelhőivel a búzatengert kaszáló tájfatók (kár, hogy a helyszínek nincsenek megnevezve) a Keresztút bizonyos stációit jelképezik. Avval, hogy a lélegző tájra irdatlan sötétség borul — egyetlenegy ilyen jellegű képen ég-föld csatájában a kereszt körvonalai is megvillannak —, a goltotai dráma hangsúlyozódik.

Olasz Ferenc kálváriajárása egyfajta megigazulás. A lesencefalui korpusz mint átszellemített *önkép* ezt szépen mutatja. Hogy szabadulni akar a kínzástól, a szépben fogant benső drámája kiválóbbnál kiválóbb fotókban ölt testet. A képimá sorozat, illetve az általa sugallt élmény maga a *teljesség* — a gyergyószárhegyi boltozat fölötti írás fényében: *Dicsértessék a Jézus Krisztus*.

A többnyire Erdélyi Szuzsanna gyűjtéséből ideemelt archaikus népi imák — a szájhagyomány által megőrzött középkor zseniális szellemi talpkövei (*Hegyét hágek, lőtöt lépék*) — csak erősítik ezt a teljességet. Nincs az a „földön járó” népima, amely a kegyelem igézetében ne az ég grádicsait célozza. „Dicsőség az ezek Úrának dicsőség neked drága jó Idvezítő Artatlanul sokat szenvedet Úr Jézus Krisztusom Ki én érettem is születél, én érettem is szenvedtél ártatlanul. Én érettem is vérgig korbácsoltattál ártatlanul, Én érettem is tövisel megkoronáztattál ártatlanul...” — jegyez a mezőkászonyi Baráth Jánosné Daruka Rozália ugyancsak „keresztre feszített” kézírásával.

Olasz Ferenc albumot bevezető vallomása azon ismeretlenek előtt hajt fejet — noha a föntiekben a „hős” megneveztetett —, akik a népi vallásosság tárgyi emlékeiben önmagukat örökítették meg. „Megragadó e névtelen mesteremberek hite, amellyel megalkották művüket. Szinte érezni megindultságukat, ahogy az anyagot megformálták, igyekezetüket, hogy pontosan azt az »igazi Krisztust — Máriát« ábrázolják, akit az evangéliumból megismertek, akivel együtt éreznek, akit siratnak, és akit szeretnek. Ezek a Krisztus- és Mária-arcok az egykor élt emberek arcai, egy távoli múltból néznek ránk, s üzenetül hagyják örömlük, bánatukat, szenvedésüket. Hitről, belső csöndről, a lélek csöndjéről vallanak, meditációra készítetnek.” (*Pierrot*, Budapest, 2013)

SZAKOLCZAY LAJOS

SOMMAIRE

- ANDRÁS MÁTÉ-TÓTH: Les dimensions européennes de la foi chrétienne
 SZABOLCS BORSOS: La philosophie pratique de la culture du dialogue
 JÓZSEF VÁLÓCZY: Foi chrétienne et culture
 ANDREA KUN-SZABÓ: La théologie de la pauvreté
 TAMÁS HALMAI: L'éternité en héritage
 ■ Poèmes d'Endre Féja, Laura Iancu, András Oláh,
 Wislawa Szymborska, Ede Tarbay et Szandra Viola
 ■ Entretien avec l'écrivain-poète Ede Tarbay
 ■ Le centenaire de la naissance d'Imre Kovács et István Sötér

INHALT

- ANDRÁS MÁTÉ-TÓTH: Europäische Dimensionen des christlichen Glaubens
 SZABOLCS BORSOS: Die praktische Philosophie der Kultur des Dialogs
 JÓZSEF VÁLÓCZY: Christlicher Glaube und Kultur
 ANDREA KUN-SZABÓ: Die Theologie der Armut
 TAMÁS HALMAI: Die geerbte Ewigkeit
 ■ Gedichte von Endre Féja, Laura Iancu, András Oláh,
 Wislawa Szymborska, Ede Tarbay und Szandra Viola
 ■ Gespräch mit dem Schriftsteller und Dichter Ede Tarbay
 ■ Zentenarium der Geburt von Imre Kovács und István Sötér

CONTENTS

- ANDRÁS MÁTÉ-TÓTH: European Dimensions of the Christian Faith
 SZABOLCS BORSOS: The Practical Philosophy of the Culture of Dialogue
 JÓZSEF VÁLÓCZY: Christian Faith and Culture
 ANDREA KUN-SZABÓ: The Theology of Poverty
 TAMÁS HALMAI: Inherited Eternity
 ■ Poems by Endre Féja, Laura Iancu, András Oláh,
 Wislawa Szymborska, Ede Tarbay and Szandra Viola
 ■ Interview with Ede Tarbay, Writer and Poet
 ■ Centenary of the Birth of Imre Kovács and István Sötér

Főszerkesztő és felelős kiadó: LUKÁCS LÁSZLÓ

Munkatársak: BENDE JÓZSEF, DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG, HAFNER ZOLTÁN, LÁZÁR KOVÁCS ÁKOS, PUSKÁS ATTILA

Szerkesztőbizottság: HORKAY HÖRCHER FERENC, KALÁSZ MÁRTON, KENYERES ZOLTÁN,

KISS SZEMÁN RÓBERT, POMOGÁTS BÉLA, RÓNAY LÁSZLÓ, SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

Szerkesztőségi titkár és tördelő: NÉMETH ILONA

Indexszám: 25 921 HU ISSN 0042-6024; Nyomás: Gyomai Kner Nyomda Zrt. Felelős vezető: Fazekas Péter vezérigazgató

Szerkesztőség és Kiadóhivatal: Budapest, V., Piarista köz. 1. IV. em. 420. Telefon: 317-7246; 486-4443; Fax: 486-4444. Postacím: 1364

Budapest, Pf. 48. Internet cím: <http://www.vigilia.hu>; E-mail cím: vigilia@vigilia.hu. Előfizetés, egyházi és templomi árusítás: Vigilia Kiadó-

hivatala. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletág, a Magyar Lapterjesztő Zrt. és alternatív terjesztők. A Vigilia csekkszámja száma: OTP.

VII. ker. 11707024–20373432. Előfizetési díj: 2013. évre 5.340,- Ft, fél évre 2.670,- Ft, negyed évre 1.335,- Ft. Előfizethető külföldön a

KKV-nál (H-1389 Budapest, POB 149.). Ára: EU országok: 18.040,- Ft/év vagy 98,- USD illetve ennek megfelelő más pénznem/év.

SZERKESZTŐSÉGI FOGADÓÓRA: KEDD, CSÜTÖRTÖK 10–14 ÓRA. KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.

Ára: 525 Ft

VIGILIA

SZEMLE

- ZÁVADA PÁL Hónapról hónapra
Janka estéi. Három színdarab
- JAMES MARTIN SJ Beatrijs. Egy apáca története
Jezsuita spiritualitás. Gyakorlati útmutatás a hétköznapi élethez
- OLASZ FERENC Dicsértessék

A SZEMLÉKET ÍRTÁK

Gerold László, Ikker Eszter, Lukács János,
Rónay László és Szakolczay Lajos

KÖVETKEZŐ SZÁMAINKBÓL

- A szellemtudományok térvesztése
- Az egyház Dél-Amerikában
- Aszalós János, Görföl Tibor,
Makai Péter, Mezei Balázs,
Patsch Ferenc és Poszler György tanulmánya
- Fecske Csaba, Halasi Zoltán,
Halmai Tamás, Kirilla Teréz,
Péter Márta és Vasadi Péter írása

9 770042 602067